

SLIKA LORENZA LUZZA U TROGIRU

K r u n o P r i j a t e l j

UDK 75.046(451/459:497.13)"15":929 Luzzo, L.
Izvorni znanstveni rad
Kruno Prijatelj
Filozofski fakultet Zadar, OOUR Split

Radnja obrađuje nedavno restauriranu palu »Bogorodica s Djetetom između sv. Roka i sv. Sebastijana« iz crkve sv. Mihovila u Trogiru (sada u katedrali) s atribucijom slikaru Lorenzu Luzzu rođenom u Zadru. Pala odaje utjecaje Giorgionea i malog Tiziana i datira se, nakon komparativne analize, oko 1511—1512. kad je umjetnik boravio u Zadru.

Slikar Lorenzo Luzzo rođen je, po S. Clautu, talijanskom znanstveniku koji se u najnovije vrijeme najviše bavio njegovom ličnošću, oko 1484/85. u Zadru kao sin liječnika Bartolomea koji se javlja u tom dalmatinskom gradu 1480. i 1484. godine, a umro je 1489. Bartolomeo je imao sinove Lorenza slikara, Giovannija svećenika (za koga se također krivo mislilo da je bio umjetnik) i Pietra postolara. Bartolomeo se sa sinovima vratio u Feltre, a nakon što je taj grad nedaleko Belluna bio opustošen u ratnim sukobima između Venecije i Njemačke, braća su se vratila u Zadar u toku 1511. U zadarskom dokumentu datiranom 8. kolovoza 1511. »discretus vir magister Laurentius de Lucijs de Feltre pictor« poklanja ženi Izabeti 130 dukata, a te se iste godine prethodno spominje i u dokumentima u Feltreu uz atribut »Zarot« (Zadranin). Dana 27. rujna 1512. ima u Zadru spor sa »cognatusom« slikarom Nicolom Brazzom (Beraccio) iz Pise, tada aktivnim u Dalmaciji, t. j. u Zadru, Šibeniku i Trogiru, radi nekih slika, crteža i novaca (»pro certis quadris, disegnis, laboreris et pecuniis«). Nakon toga se Lorenzo vraća u Feltre, gdje 1522. potpisuje fresku u sakristiji crkve Svih Svetih, a 1526. umire u Veneciji.

Od ovog umjetnika, u djelu koje se mogu uočiti odjeci Giorgionea, mladog Tiziana, Palme Starijeg i Lotta, uz neku latentnu nordijsku komponentu, nije kod nas bila poznata ni jedna slika, dok nije S. Claut otkrio na zadarskoj pali »Uznesenja Bogorodice« iz samostana benediktinki sv. Marije u Zadru, a sada u Stalnoj izložbi crkvene umjetnosti u tom gradu, da je do tada potpis čitan kao »Lorenzo Fattori« ustvari sig-

Lorenzo Luzzo, Bogorodica sa svecima Rokom i Sebastijanom, Trogir, katedrala

natura Lorenza Luzzza. Nakon toga je I. Petricioli u svojoj iscrpnoj studiji o toj slici detaljno analizirao ovo platno i točno upotrpunio čitanje tog potpisa i definitivno utvrdio njegov tekst.¹

Osobito na temelju Luzzove pale »Bogorodice između sv. Viktora i sv. Stjepana« u Gemalde-galerie Državnog muzeja u Berlinu, a porijeklom iz crkve sv. Stjepana u Feltreu, potpisane i datirane 1511. godine,

Lorenzo Luzzo, Bogorodica sa svecima Rokom i Sebastijanom, Trogir, katedrala, detalj

s kojom pokazuje niz analogija, a i na sličnosti s još nekim njegovim djelima, predložio bih atribuciju Luzzu pale »Bogorodica sa svecima Rokom i Sebastijanom« porijeklom iz crkve sv. Mihovila u Trogiru, koja je

¹ U noviju literaturu o Lorenzu Luzzu: *G. Praga*, Note bibliografiche, Rivista dalmatica, s. IV, XXVI/1954—1955, fasc. IV, str. 72; *K. Prijatelj*, Novi podaci o zadarskim slikarima XIV—XVI stoljeća, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji 13, Split 1961, str. 108—109; *F. Richardson*, Andrea Schiavone, his life and art, Oxford 1980, str. 20—21; *S. Claut*, Nuovi contributi sul pittore Lorenzo Luzzo, Dolomiti, IV/1981, n. 1, str. 36—38, n2, str. 32—34; *S. Claut*, Il »caso« Lorenzo Luzzo, Giornata di studio per il Pordenone, Piacenza 1981, str. 43—57; *S. Claut*, Regesto Luzzo, Archivio storico di Belluno, Feltre e Cadore, LIII, 238—239/1982, str. 53—60; *I. Petricioli*, Slika Lorenza Luzzza u Zadru, Peristil XXV, 25, Zagreb 1982, str. 87—92.

1988—89. restaurirana u restauratorskoj radionici Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu (restaurator Branko Pavazza) i izložena u trogirskoj katedrali.²

Pred plavim nebom sa sivim oblacima sjedi na kamenom prijestolju Bogorodica koja rukama podržava maloga Isusa. Iza Marije spušta se sag tamnocrvene boje sa zlatnim ukrasima, na vrhu kojeg je girlanda s cvijećem i lišćem. Gospa ima malo nagnutu glavu, odjevena je u ružičastoljubičastu haljinu preko koje je slobodno prebačen plavkasti plašt, a s glave joj se spušta bijelosivkasti veo. Desnu je nogu položila na donju stepenicu trona, a lijevu, kojoj se naziru prsti, spustila na asimetrično postavljen kameni blok. Isus je plavokos, bucmast, nag i dijelom obavit bijelom tkaninom koju majka podržava. S lijeve je strane sv. Rok izrazitih muškaračkih crta, tamnosmeđe kose i brade, pravilna lica i živahna pogleda uprtog put Bogorodice. Na tamnoj pelerini preko svog crvenog hodočasničkog ruha bratovštine sv. Jakova, francuski svetac ima mali Veronikin rubac i karakterističan bodež. Prsluk mu je zelen, a bijelu suknju s prugama podiže lijevom rukom da bi se vidio ranjeni dio noge nad spuštenom nogavicom hlača. Hlače su mu tamnozeleno boje, a čizme sivosmeđe. U desnoj ruci ima karakterističan putnički štap.

S desne Marijine strane nag i lik sv. Sebastijana mladenačkih crta lica, smeđe kose, proboden strjelicama u prsa, noge i ruke, obavit oko bedara bijelosivom tkaninom i svezan konopom za stup.

Prisustvo dvaju zaštitnika od kužnih bolesti omogućuje pretpostavku da je pala bila naručena kao ex-voto.

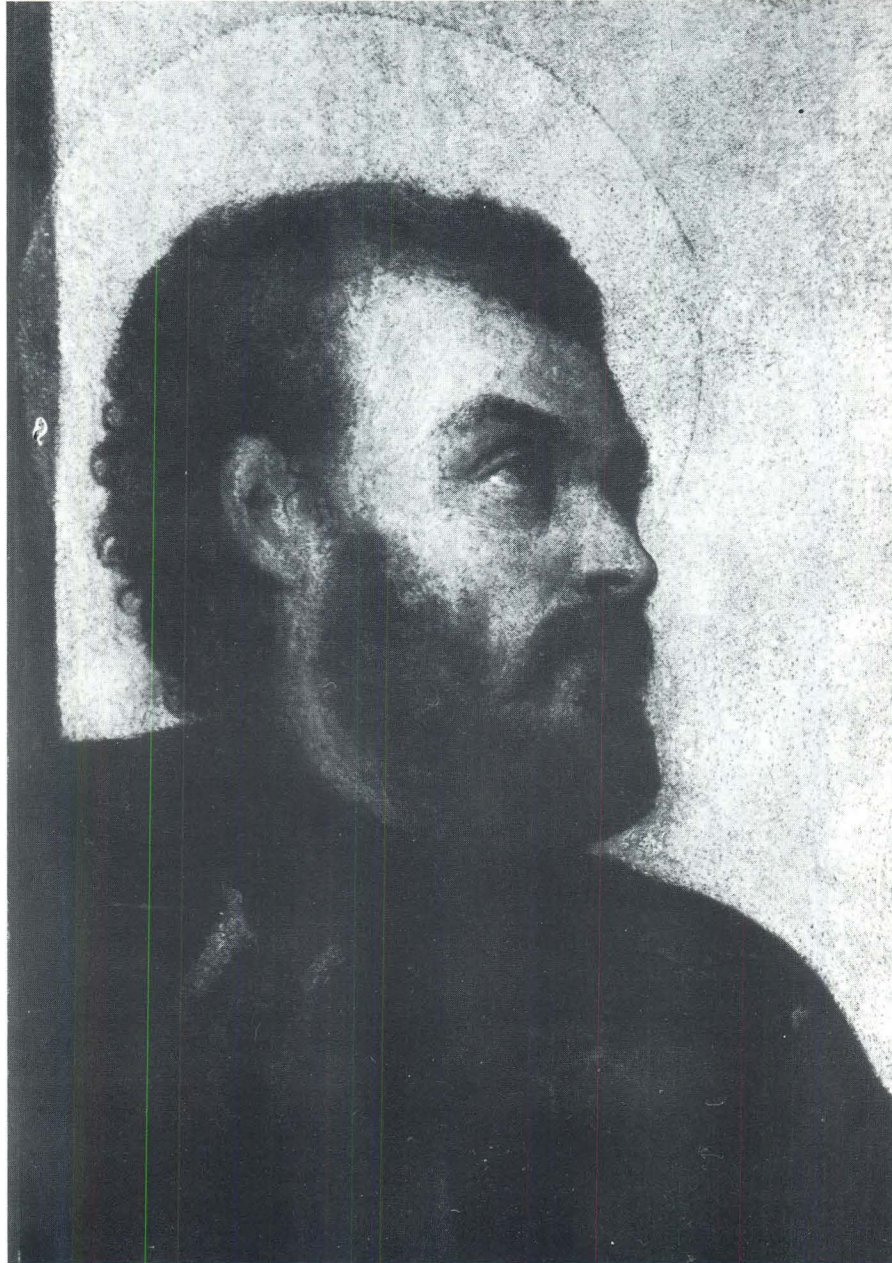
Simetričnu kompoziciju uokviruju sa strana dijelovi arhitekture, a na donjem dijelu je kameni podanek prijestolja koje završava polukružnom stepenicom na kome stoje dva pobočna sveca.

Slika odaje izrazite i ažurne utjecaje venecijanskih slikarskih zbivanja, a primarno Giorgionea (koji je umro 1510. godine). To se osjeća u tretiranju boje, svjetla i atmosfere, a donekle i u tipologiji. Dalje asocijacije na majstorovu palu u Castelfrancu iz 1505. odaju kameni tron i sag iza Bogorodice. U liku sv. Sebastijana mogu se osjetiti odjeci rane Tizianove pale »Sv. Marko na prijestolju između svetaca Kuzme, Damjana, Roka i Sebastijana u sakristiji crkve della Salute, koja se datira 1511. i koja je naslikana upravo nakon kuge 1510. godine u Veneciji. Stanovite srodnosti u prijestolju s kuglama i s kamenim stepenicama pokazuju i pala imitatora Giorgionea i mladog Tiziana Domenica Mancinija iz 1511. u sakristiji stolne crkve u Lendinari kod Roviga.

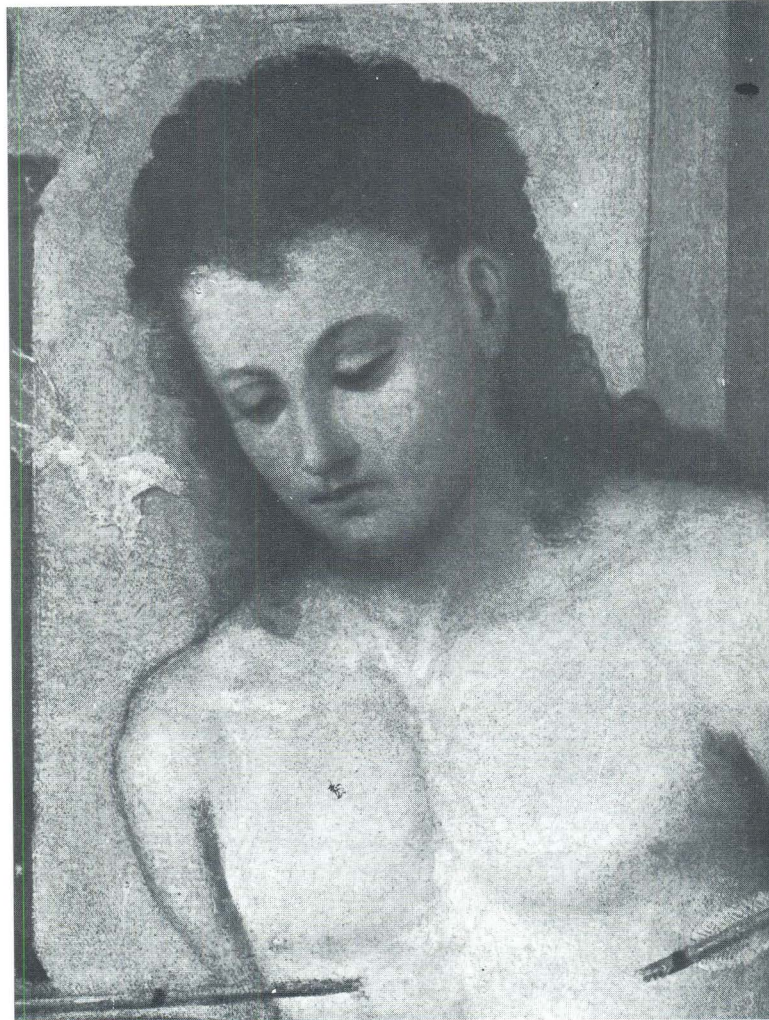
Sve navedene komparacije slažu se s datacijom trogirске slike 1511—1512. godine, a s tim se slažu i analogije s Luzzovom spomenutom berlinskom palom iz 1511. očito slikanom pred odlazak u Dalmaciju i s njegovim dalmatinskim boravkom 1511—1512. Srodnost s tom Luzzovom palom možemo uočiti u kompoziciji, u koloritu, u Marijinu liku i prijestolju, u likovima maloga Isusa, u stanovitoj srodnosti glava sv.

² Na trogirskoj slici je restaurator Branko Pavazza izvršio slijedeće zahvate: posljepljivanje slike novim platnom pomoću smjese voska i smole, čišćenje slojeva potamnjelog laka i preslika (dio odjeća sv. Roka i gornji dio slike s girlandom i nebom u pozadini) kemijskim otapalima i mehaničkim sredstvima, kitanje oštećenja bojanog sloja karnauba kitom, te retuš bojenog sloja i zaštitni premaz Damar lakom.

Lorenzo Luzzo, Bogorodica sa svecima Rokom i Sebastijanom, Trogir, katedrala, detalj

Lorenzo Luzzo, Bogorodica sa svecima Rokom i Sebastijanom, Trogir, katedrala, detalj

Sebastijana i sv. Viktora i Stjepana te u drugim pojedinostima. Neke sličnosti ima pak glava sv. Roka s nekim apostolima zadarskog Luzzovog »Uznesenja Marijinog«.

Da bi trogirski slika mogla biti djelo spomenutog Luzzovog srodnika Nicole Brazza, vrlo je teško pretpostaviti, jer je ovaj umjetnik iz Toskane, a u Dalmaciji se javlja između 1507. i 1536. pa tako nije ni mogao bolje upoznati mletačka stilska kretanja, a to je upravo za Luzzu sasvim logično i opravdano.³

³ Fotografije trogirski slike su iz fototeke Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu (foto Živko Bačić).

Lorenzo Luzzo, Bogorodica sa svecima Vittoreom i Stjepanom, Berlin, Gemädegalerie Državnog muzeja.

LA PALA DI LORENZO LUZZO A TROGIR (TRAÙ)

Kruno Prijatelj

Proveniente dalla chiesa distrutta di S. Michele a Trogir (Traù) e passata poi nella chiesa di S. Pietro, oggi si trova nel Duomo di quella città dopo il restauro nel 1988—1989 nella Sovrintendenza regionale per la tutela dei monumenti di Split (Spalato) dove fu risturata da Branko Pavazza, la pala della quale tratta questo studio rappresenta la Vergine col Bambino seduta su un trono di pietra tra i santi protettori dalla peste Sebastiano e Rocco, così che si può presumere che sia stata dipinta in occasione di un'epidemia.

Il dipinto dimostra chiare influenze di Giorgione, del giovane Tiziano e dei pittori della loro cerchia verso la fine del primo decennio del Cinquecento (D. Mancini ecc.). Confrontandola colle altre opere del pittore Lorenzo Luzzo, e specialmente colla pala »La Vergine tra i Santi Vittore e Stefano« del 1511 ora a Berlino, l'autore giunge alla conclusione che si tratta di un'opera di questo artista. Il Luzzo nacque a Zadar (Zara) verso il 1484—1485 come figlio del medico Bartolomeo, si trasferisce con i fratelli a Feltre, dove rimane fino al 1511 nel corso del quale ritorna per breve tempo in Dalmazia »pro certis quadris, disignis, labore-riis et pecuniis«. Ritorna poi a Feltre e muore a Venezia nel 1522.

A questo pittore è stata attribuita negli ultimi anni pure la pala dell'»Assunta« proveniente dalla chiesa di S. Maria e ora nel Museo zaratino d'arte sacra dopo una nuova interpretazione della firma del dipinto (C. Claut, I. Petricioli).

Dipinta da questo valente pittore del primo quarto del Cinquecento, nato e legato colla Dalmazia, quest'opera di innegabile qualità acquisita coll'attribuzione al Luzzo per noi ancora maggiore importanza.